

BUITEN

JAARGANG N°. 45.

ZATERDAG 7 NOVEMBER 1908.

Foto Aug. F. W. Vogt. EEN HOEK IN DE GROOTE ZAAL VAN „DE TROMPENBURGH.”

REDACTIE:
H. VAN BOOVEN, te HILVERSUM
MEDEWERKERS.

ARCHITECTUUR, (Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwarming, enz.) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: A. F. VAN BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, WOUTER COOL, C. I., S. V. H., J. W. HANRATH, E. RUEMPOL, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, P. WESTBROEK.

BLOEMEN- EN MOESTUIN; (Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters). J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, JAC. B. BRINK, E. H. J. CUNAEUS, A. FIET, J. J. KRUYFF, E. TH. WITTE.

FOKKEN EN KWEEKEN: (Paarden, runderen, wolven, honden, pluimvee en ander gevogelte, visschen, bijen): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.

FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., DR. A. J. M. GARJEANNE, AUG. F. W. VOGT, MEVR. C. DE VRIES-BLOM.

HYGIËNE, (Tuinsteden) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL, G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ.

LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-CULTUUR: (Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.) L. BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., I. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSEN, A. J. VAN SCHERMBEEK, C. G. SPENGLER, DR. J. J. OTT DE VRIES.

LEVENDÉ NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: MEJ. A. BIENFAIT, MEJ. C. BIENFAIT, M. J. BRUSSE, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN., P. FRANSSEN JZN., DR. A. J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, MEVR. HOFFMANN, W. C. VAN MEURS, DR. EDW. B. KOSTER, M. KRAMER, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, J. REDDINGIUS, E. RUEMPOL, TOM SCHILPERHOORT, MEJ. B. STOLK, DREVES UITTERDIJK.

METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C. SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.

SPORT: (Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawntennis, voetbal, ijskolf (bandy), enz.; paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien, zeilen, zwemmen, visschen, watertochten; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.; wedstrijd) J. COUCKE, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN.

INHOUD:

De sterrenhemel in November, door A. A. N., geïllustreerd	blz. 530
Voortekens, door P. Franssen Jzn.	531
Dieren aan den maaltijd	531
Varia.	531
De Trompenburgh, door E. Ruempol, geïllustreerd (vervolg)	blz. 529 en 532
Langs dijken en wegen, door J. Vijverberg	blz. 534
Stads-tuinontwerpen, geïllustreerd	536
Drie weken in het hospitaal, door A. F.	536
Zijdecultuur in Nederland, door P. Franssen Jzn., geïllustreerd	538
De rijk, door A. F.	539
De witte giftzaam, door L. Dorsman Czn., geïllustreerd	540
Een middel tot ontginning van woeste gronden, door P. Franssen Jzn.	540

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuijme vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beedfelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

DE STERRENHEMEL IN NOVEMBER.

DE stand der sterrenbeelden in den vóóravond (ongeveer 8 uur) blijkt uit het volgende overzicht:

Zenith: Andromeda, Cassiopeia, Cepheus, Hagedis;

Noorden: Groote en kleine Beer, Draak;

Noordoosten: Giraffe, Lynx, Tweelingen;

Oosten: Eridanus, Orion, Perseus, Stier, Wagenman;

Zuidoosten: Driehoek, Ram, Walvisch;

Zuiden: Kleine Paard, Pegasus, Zuider Visch, Visschen, Waterman;

Zuidwesten: Dolfijn, Steenbok;

Westen: Arend, Hercules, Lier, Ophiuchus, Pijl, Vos, Zwaan.

De Melkweg loopt door het Zenith, nagenoeg van Oost naar West. Er vallen deze maand drie minima van de veranderlijke ster *Algol* (Buiten I, No. 30) op geschikte uren, n.l. den 15^{en} even na, den 18^{en} even vóór middernacht, en den 21^{en} te 7 uur. Ook November biedt nog zeer gunstige gelegenheid voor de waarneming van het *Zodiakaallicht*, dat na middernacht boven den Oostelijken horizon kan gezien worden, en van het *Oppositielicht*, dat men in het sterrenbeeld Stier te zoeken heeft. In de tweede helft der maand bevindt zich dit laatste, uiterst zwakke licht (Buiten I,

No. 17) te dicht bij de Pleiaden (het Zevengesternte) en de groep der Hyaden, terwijl het in December in den Melkweg verdwijnt, waaruit het eerst in het eind van Januari weer te voorschijn komt.

De tijdsverrellening gaat nu toenemen: den 1^{en} November is de klok nog 16 minuten bij den zonnwijzer achter, den 1^{en} December nog maar 11 minuten.

Van 14 tot 17 November zijn in de vroege morgenuren talrijke vallende sterren te wachten, voornamelijk aan den Oosthemel: naar hun straalpunt, dat zich in het sterrenbeeld Leeuw bevindt, heeten zij Leoniden. Van 17 tot 23 November zijn daarentegen de vallende sterren in den vooravond het talrijkste: zij schijnen uit het Zenith staat. Men noemt ze daarom wel eens Andromediden, ofschoon de naam Bieliden voor dezen meteoroorzerm gebruikelijker is (Buiten I, No. 26). Er is misschien een ander maal wel eens een aanleiding om de vraag te behandelen, waarom de nanacht in het algemeen de beste gelegenheid voor de waarneming der vallende sterren biedt, zoodat het als een bijzonderheid is te beschouwen, dat de tweede helft van November ons het verschijnsel voornamelijk in den vóóravond te zien geeft.

Mercurius bereikt als morgenster den 13^{en} November een Westelijke elongatie van 19 graden, en komt dien dag bijna twee uren vóór de zon op. De waarneming der planeet is dus mogelijk, maar de omstandigheden kunnen niet gunstig heeten.

Venus komt half November nog drie en een half uur vóór de zon op, en blijft dus gemakkelijk als morgenster waarneembaar — voor wie vroeg op is. De helderheid der planeet is nu echter sterk aan het afnemen, evenals haar schijnbare afstand tot de zon en de middellijn der schijf.

Mars is niet waarneembaar.

Jupiter, in het sterrenbeeld Leeuw, komt daarentegen steeds meer en meer uit de morgenschemering te voorschijn, en is in het midden der maand na half twee al hoog genoeg boven den Oostelijken horizon gestegen om met succes te worden waargenomen. In hare Oostwaartsche beweging is de planeet den 14^{en} October door de zooveel sneller loopende *Venus* ingehaald: de schijnbare afstand der beide planeten bedroeg dien dag slechts iets meer dan een maansmiddellijn. Wat daarbij wel het meeste opviel, was, dat de overigens zoo heldere *Jupiter* geheel en al door den luister van *Venus* werd overstraald.

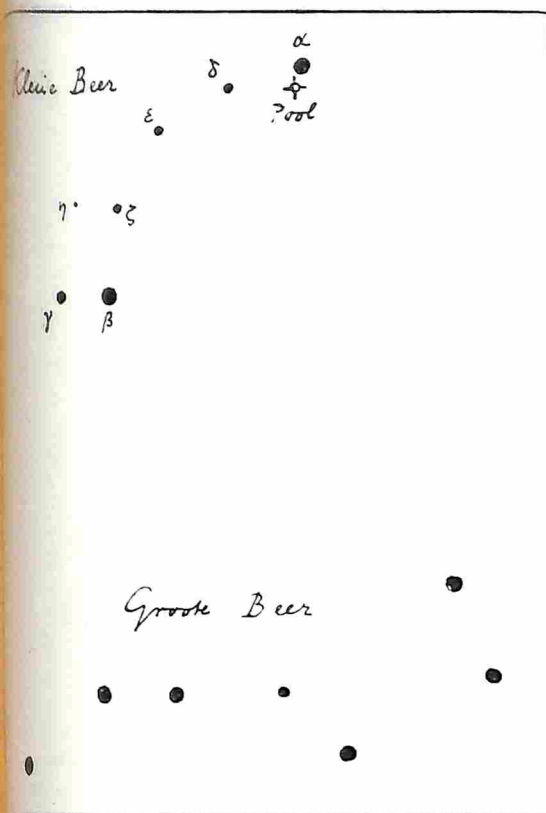
Saturnus blijft steeds langzaam in het sterrenbeeld Visschen terug loopen. De planeet is in dit sterrenbeeld en zijne omgeving de eenige ster der eerste grootte en laat zich dus gemakkelijk vinden.

De Komeet, waarover ik ook in het vorige nummer van *Buiten* iets mededeelde, is voor het bloote oog tamelijk goed zichtbaar geworden, maar toch alleen voor iemand, die hare plaats nauwkeurig weet te vinden, en dan in een binocle kan verifiëren, wat hij ziet. Zelfs den staart heb ik in de zeer heldere, koude, maanvrije nachten van de tweede helft van October met het bloote oog zien schemeren. Als dit nummer verschijnt, hindert de bijna volle Maan: maar na den 11^{en} November zal men zeer waarschijnlijk de Komeet wel weer in eene binocle kunnen vinden; voor bezitters van een sterrenkaart voeg ik er bij, dat zij den 6^{en} November bij ϵ Aquilae, en den 17^{en} bij ζ Serpentis staat. Haar helderheid, die in het eind van October de 6de grootte maar nauwelijks overtrof, gaat nu echter afnemen, terwijl de Komeet ook langzamerhand ongunstig voor de waarneming komt te staan.

Mira Ceti is nog steeds met het ongewapende oog zichtbaar, ongeveer even helder als de naburige ster der vierde grootte δ van den Walvisch.

Het begrip „sterregrootte”, reeds zoo vaak in deze maandelijksche besprekingen van den sterrenhemel genoemd, heeft met de schijnbare of de ware afmetingen eener ster niets te maken. Het is een der vele eenigszins zonderlinge en onpraktische termen, die de Sterrekunde — de oudste der exacte Wetenschappen — als leegaat van Oudheid of Middeleeuwen heeft moeten aanvaarden. Reeds de beroemde Grieksche astronoom Ptolemaeus, die in de tweede eeuw onzer jaartelling in Alexandrië leefde, gebruikte het woord $\mu\epsilon\gamma\epsilon\acute{\iota}\sigma\acute{\iota}\varsigma$, om de helderheid eener ster aan te duiden. Ptolemaeus rekende de helderste sterren tot de eerste, de zwakste tot de zesde grootte. Elk der zes grootte-klassen verdeelde hij nog in drie onderafdeelingen, waarvan de helderste door $\mu\epsilon\iota\acute{\omega}\nu$, de zwakste door $\epsilon\lambda\alpha\sigma\tau\omega\nu$ onderscheiden werden van de middelste onderafdeeling, die het cijfer der grootte-klasse zonder meer droeg. De astronomen der middeleeuwen hebben het begrip „grootte” van Ptolemaeus overgenomen en zoo is zijn indeeling tot op den huidigen dag in gebruik gebleven. Zoowel Ptolemaeus als wij rekenen de heldere sterren van den Grooten Beer en Cassiopeia tot de tweede grootte, noemen alles, wat duidelijk helderder is, eerste grootte en deelen de zwakste sterren, die het bloote oog nog waarnemen kan, bij de zesde grootte in. Het is zeer merkwaardig, dat de in den katalogus van Ptolemaeus voorkomende sterren (1080 stuks) doorgaans door hem tot dezelfde onderafdeeling gebracht worden als door ons. Groote, eeuwen lang in denzelfden zin verlopende veranderingen in helderheid komen dus blijkbaar niet voor.

Het sterrenbeeld Kleine Beer biedt eene geschikte gelegenheid aan om van de verschillende grootte-klassen een denkbeeld te krijgen. Men vindt het — zie het kaartje — gemakkelijk, door van den Grooten Beer uit te gaan, een sterrenbeeld dat wel iedereen zal kennen. De ster α — op 14 graad afstand van den hemelpool, en daarom Polaris, Poolster geheeten — is van de tweede

grootte, evenals β ; γ is van de derde, δ , ϵ , ζ van de vierde, η eindelijk van de vijfde grootte; wat helderder is dan α en β heet eerste, wat zwakker is dan α , zesde grootte. Omstreeks 1836 vond J. Herschel met behulp van een vernuftig bedacht toestel, dat een typische ster van de eerste grootte (bijvoorbeeld Altair) 100 maal zoo veel licht geeft als de gemiddelde ster der zesde grootte. Men heeft, in het midden latende, of Herschel's metingen zeer nauwkeurig waren, zijn re-

sultaat aanvaard, en definieert nu, de zaak omkeerende, de grootte-klasse door de eigenschap, dat een verschil van vijf klassen in helderheidsverhouding 100 geeft. Eén grootte-klasse beteekent dan een verhouding 2.512, daar dit getal, tot de vijfde macht verheven, 100 oplevert. Wordt geen grootte nauwkeurigheid verlangd, dan kan men verschillen van 2, 3 en 4 grootte-klassen door de helderheidsverhoudingen 6.5, 16 en 40 voorstellen. Is eenmaal het getal 2.512 aangenomen, dan laten zich in de eerste plaats tusschen de hoofdklassen 1, 2, 3, 4, 5, en 6 geleidelijk onderafdeelingen voegen: er is niets tegen, van de grootten 5, 2.7 enz. te spreken. Maar vervolgens behoeft men zich ook niet tot zes klassen te beperken. Een ster, die 2.5 maal zoo weinig licht geeft als een ster der zesde grootte, kan tot de zevende, een nog 2.5 maal zoo zwak is, tot de achtste gerekend worden, enz. De groote „forty-inch” van de Yerkes-sterrewacht, een kijker van 1 Meter opening en 18 Meter brandpunts-afstand, ziet nog sterren van de 17de grootte, die, daar $17 - 6 = 11 = 5 + 1$ is, $100 \times 100 \times 2.5 = 25,000$ maal zoo zwak zijn als de sterren der zesde grootte, welke het bloote oog nog juist vermag te zien. Het is nu ook mogelijk de zeer uiteenlopende sterren der „eerste grootte” verder in te deelen. Ziehier een lijst van de grootten der allerhelderste in Nederland zichtbare sterren:

Sirius	minus 1.6
Wega	0.1
Capella en Arcturus	0.2
Rigel	0.3
Betelgeuse	ongeveer 0.4*
Procyon	0.5
Altair	0.9
Aldebaran	1.1
Pollux, Spica en Antares	1.2
Fomalhaut, Deneb en Regulus	1.3

De beteekenis dezer getallen kan uit het voorgaande duidelijk zijn. Capella, van de grootte nul of juist 0.2 — hier blijkt eerst recht tot hoe zonderlinge termen het begrip „grootte” aanleiding geeft — is 2.5 maal zoo helder als Spica. Het grootte-verschil tusschen Sirius en Procyon, dat 2.1 bedraagt, beduidt, dat Sirius, de helderste ster des hemels, nagenoeg 7 maal zooveel licht geeft als Procyon.

Als curiositeit zij nog vermeld, dat de volle maan naar de laatste metingen de „grootte” minus 12.5, de zon de grootte minus 26.8 heeft. De beteekenis van deze er zoo onschuldig uitziende getallen is, dat de zon 525,000 maal zoo veel licht geeft als de volle maan, die zelve weer 23,000 maal zoo helder is als de helderste ster des hemels.

A. A. N.

* Deze ster is veranderlijk van helderheid.

VOORTEEKENS.

HET bijgeloof hechtte en hecht *nog* aan voortekens. Hier volgen er eenige:

Als men droomt van brand of van muizen, dan volgt daar geluk op.

Vindt men een houtje in de thee, dan komt er wis een gast. Brandt er een driehoekige turf in den haard, dan krijgt men bezoek van een predikant.

Ontmoet men op den weg schapen, dan is het een voorteken van geluk; het ontmoeten van zwijnen spelt ongeluk.

Die voor het eerst een vliegende ooievaar ziet, heeft een onrustig jaar te wachten. Zit hij rustig, dan voorspelt zulks een kalm jaar. Ziet men hem aan den rechterkant, dan brengt hij geluk, terwijl het ongeluk spelt als hij zich aan den linkerkant vertoont.

Die een krekel doodt, berokkent zich verdriet.

's Morgens een spin te zien baart onheil; 's middags en 's avonds echter voorspelt dit voorspoed.

Breekt de bruijgomspij of scheurt de bruidsjaпон, dan wijst dat op een ongelukkig huwelijk.

't Is een gunstig voorteken als men ons een ouden schoen achterna werpt. Gaat een schoen los, of steekt men den voet in den verkeerden, dan is zulks een ongunstig teeken.

Jeukt de rechterhand, dan zal men geld ontvangen; doet de linker het, dan moet men het uitgeven; jeukt het rechteroog, dan is dat een teeken van blijdschap; doet het linker het, dan staat verdriet te wachten.

Schuift het meisje met haar stoel het kleed op, dan krijgt ze een man met een bochel; zit ze onder den spiegel, dan zal ze spoedig trouwen. Ook als ze een aardappelschil zonder die te breken, driemaal over haar hoofd kan slingeren.

Twist komt er, als men een mes of schaar ten geschenke geeft; als twee messen gekruist liggen; als een brood met den bovenkant onder ligt; als het hout in den haard knapt; als het zoutvat wordt omgeworpen.

Knipt men zijne nagels op Vrijdag, dan wordt men ziek. Staat een boek onderst boven in de kast, dan krijgt de eigenaar hoofdpijn. Schommelt men met een leeg wieg, dan zal het kind sterven. Ook indien het wicht schreit, als het gedoopt wordt. Als de houtworm tikt, [zal de zieke weldra sterven. Vandaar de naam doodentikkertje.

Als men een mes met de punt in den vloer laat vallen, moet men spoedig ter begrafenis.

Als er een spiegel of een schilderij van den wand valt; als er een hond voor het huis zit te huilen; indien er een raaf in den boom vóór het huis krast; als een koe door de heining in den tuin dringt; indien het paard met zijne ooren klappt; als iemand drie druppels bloed uit den neus verliest, of als er kinderen vóór het huis begrafenisse spelen, dan zal er binnenkort een doode zijn.

Er wordt kwaad van iemand gesproken als het suist in zijn linker-, goed als het zulks doet in zijn rechteroor.

P. FRANSSEN JZN.

DIEREN AAN DEN MAALTIJD.

'T IS altijd eenigszins gevaarlijk dieren, al zijn ze nog zoo tam, te naderen, indien zij maaltijden. Ook wij laten ons dan niet graag storen. Naderen wij een paard in dien tijd van achteren, het zal ons trachten te slaan; doen wij het van voren, licht bijt het ons. De trouwste hond gromt, als ge beproeft hem zijn kluijfe te ontnemen; de kat blaast of beproeft u te krabben. Een leeuwtemmer zal zich niet onder zijne dieren begeven, indien zij met eten bezig zijn. Daarom gold het indertijd als een ongeëvenaard heldenstuk, toen een temmer de kooi van een tijger binnen trad en hem het stuk vleesch ontnam, dat hij naar binnen trachtte te zenden. 't Was voor hem echter een alledaagsche aardigheid. De dierentemmer had n.l. weken lang de volgende proef met het dier gedaan. Hij wierp den tijger een stuk vleesch toe en haalde het — zich buiten het hok houdende — met een langen haak terug, doch schoof er onmiddellijk een grooter stuk voor in de plaats. Zoo doende had de tijger al spoedig geleerd, dat hij, zich het vleesch latende ontnemen, een goeden ruil deed. De lijdzaamheid, waarmee hij deze plagerij verdroeg, sproot dus voort uit slimme berekening.

VARIA.

NOVEMBER. Zoogdieren. Smalvleugelige vleermuizen beginnen den winterslaap naar mate de insecten zich minder vertoonen.

Vogels. Nog enkele trekvogels, die voor de laatste helft der vorige maand opgegeven zijn, gaan naar 't Zuiden. De tochten der rietganzen grijpen in deze maand nog plaats. Wilde eenden trekken van November tot Maart in groote scharen langs de wateren. De bonte kraai komt uit 't Noorden, ook het sijsje. In strenge winters komen somtijds anders in ons land zeldzame vogels uit het Noorden tot ons.

Vischen. Haring verschijnt in de Zuiderzee.

Insekten. Wintervlinder legt eieren (zie October), maar alleen als de grond niet bevroren is; indien wel, dan blijft hij als pop in den grond.

Middelen tegen schadelijk gedierte. Lijmringen (zie October). Verwijdering van de winternesten der rupsen van den bastaardsatijnvlinder. Verwijdering van de eitjes van den ringelrupsvlinder, welke in ringvorm om de twijgjes der ooftboomen zitten. Zoo noodig, drijve men varkens in de dennenbosschen.

Planten. Eikenbladeren verdorren en vallen ten deele af. De bladeren der meeste andere boomen zijn reeds vóór dien tijd verdord en afgevallen.

GRASPLEINEN.

Bij Lucien Laveur te Parijs, is verschenen *Les Gazons*, een zeer handig boekje, nuttig voor hen die „gazons”, „lawns” of graspleinen willen aanleggen. Het is geschreven door den of graspleinen, de bekende „conservateur” der „pro-menades” van Parijs, die wij weldra tot onze medewerkers zullen mogen rekenen. Wij komen nader op zijn boekje terug.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE TROMPENBURGH. HET PARK ACHTER HET HUIS.

DE TROMPENBURGH.

(Vervolg).

MAAR ook aan deze, Fransche, bezoeking kwam een einde: de vrede keerde weer, de energie bleek slechts gebogen en weldra had het welvarende dorp zich van de slagen hersteld. Ook Tromp deed op de puinhoopen zich een nieuw verblijf bouwen, waarin „de grootdaadigheid van den Admiraal alleszins doorstraalt.”

In dezen vorm is het huis nog heden ten dage bewaard gebleven. Het maakt een eigenaardigen indruk, zooals het merkwaardig gevormde buiten midden uit het water oprijst, met de smalle zijde aan het land vastgelegd, waardoor men het gaarne vergelijkt met een oorlogsschip. Oorspronkelijk is de stijl zeker, maar bij een eenigszins nadere beschouwing vergeet men het vreemde en wordt men getroffen door den fraaien en vooral lichtgevenden bouw.

Op de lage onderverdieping, waarin de keuken, de kelders en eenige andere vertrekken zijn gebouwd, is in vierkanten vorm slechts ééne verdieping opgetrokken, waarin de ruime woonvertrekken zijn, gedekt door een zwaar dak met vier schoorsteenen en een plat, dat met een balustrade is omringd. Midden uit het dak rijst nog een kleine verhevenheid, die eveneens met een hekwerk is afgesloten en een belvédère is. Achter het huis is aan een uitbouw, door een korte gang er mee verbonden, de groote achtkantige zaal met een koepeldak, dat een sierlijken schoorsteen draagt.

Komt men het voorhuis binnen, dat, gelijk gezegd, aan de smalle zijde van het gebouw ligt, dan voert een breede en statige trap naar boven. Hier zijn ter weerszijden van de trap aan den ruimen ommegang twee kleinere vertrekken gebouwd, terwijl in het verlengde van de trap ons naar het achterhuis voert. Aan het einde van deze gang, welke volop licht heeft aan alle kanten haast, vindt men dan de achtkantige feestzaal. Hier zijn de wanden om den andere verbroken door diepe vensternissen, welke opnieuw uitbouwen vormen, in wier frontisspielen borstbeelden zijn geplaatst en die op bogen rusten. Open gaanderijen op den verbreden voet van den koepel vormen met die overwelfde gedeelten een doorgaanden rondweg, met enkele standbeelden versierd. De kelderverdieping van het huis en van de zaal is van rooden baksteen opgetrokken, de muren daarboven zijn met hout bekleed (gelijk duidelijk op een der foto's te onderkennen is) en deze combinatie vormt een bekoorlijkheid te meer. Het

fraaiste gedeelte van het gebouw is buiten kijf de koepel, welke slank zijne zijden uit het breede spiegelende water opheft en door den overvloed van licht, welke van alle zijden binnenvaalt, een verrassenden indruk maakt.

Hoog opgaand geboomte omgeeft den helderen, niet diep en vijver aan drie zijden: aan den kant van den weg, waarheen de koepel gekeerd is, is het gezicht op het statige gebouw onbelemmerd. En van het voorplein heeft men een fraai uitzicht op de groote laan, welke naar het huis leidt.

De muren van de ruime ^{*} vestibule ^{*} zijn behangen met in de vakken passende schilderijen door een niet onvaardige hand vervaardigd, landschappen en allegorïen voorstellende, terwijl eveneens de zoldering van de lange gang, die naar de zaal leidt, schilderstukken draagt. Vooral trekken de aandacht de uitstekende uitgevoerde vogels.

Maar het mooiste van alles geeft de achtkantige feestzaal te zien, welke rondom lambrizeeringen en pilasters heeft van eikenhout met vergulde lijsten en kapiteelen afgezet. Bepalen wij voornamelijk onze aandacht op de paneelen, want ook het koepelgewelf is beschilderd. Op dit plafond is — waarschijnlijk naar den heerschenden smaak van dien tijd, die ons thans echter geenszins meer kan voldoen — een gezelschap dames en heeren in feestgewaad geschilderd, die over een balustrade schijnen te hangen om naar de menschen in de zaal zelf neer te zien. Ook is dit schilderwerk door blijkbaar min geoeffende hand aangebracht en het doet eenigszins grotesk aan, die personen in gesprek en met muziekinstrumenten in de hand te zien neerblikken.

Maar wat de paneelen te zien geven, is veel beter, zoowel wat de opvatting als de uitvoering betreft.

In de vakken tusschen het beschotwerk zijn de portretten van Cornelis en Maarten Harpertszoon Tromp en van de echtgenooten van dezen eersten aangebracht, terwijl verschillende allegorische voorstellingen, deels in kleuren, deels grauw, betrekking hebben op de overwinningen van den admiraal en op de door hem bezochte landen en volkeren. Al komt het ook niet geheel in overeenstemming meer met onze tegenwoordige begrippen van smaak, toch worden wij geboeid door de afbeeldingen van door Tromp gecommandeerde of veroverde oorlogsschepen.

Het is als een les in de geschiedenis van de roemruchte dagen uit het glorie-tijdperk van de Republiek der Vereenigde Neder-

GEDEELTE VAN DEN ZUID-WESTELIJKEN VLEUGEL VAN „DE TROMPENBURGH”.

Foto Aug. F. W. Vogt.

landen, het is een opfrissing van het geleerde op de schoolbanken, waar de hersens dikwijls meer geplaagd worden met droge jaartallen en data, dan wel verkwikt met een levendige schildering van de grootsche heldenfeiten. Maar hier spreken die afbeeldingen; zij doen den geweldigen worstelstrijd van onze voorouders tegen zoovele en zoo machtige tegenstanders vorm en gedaante krijgen. Helder en levendig staat de tijd voor ons, van een de Ruyter en de twee Trompen, van Willem III en het machtige genie van een Jan de Witt. Trots, wilskracht en volharding, edele vaderlandsliefde deden toen den strijd niet schuwen, welke vaak dolzinnig scheen en die tot zulke schitterende zegepralen heeft geleid. Krachtig en onversaagd waren die helden, die op alle zeeën eerbied en ontzag wisten in te boezemen voor de geliefde vaderlandsche driekleur, — zóó, dat onvergankelijk hun roem blijft voor het verste nageslacht!

Het is te begrijpen, dat Cornelis Tromp in zijn huis liet schilderen de verschillende schepen, waarop hij als vlootvoogd in het heetst van den strijd de overwinning bevocht, of die, welke hij, onstuimig enterde en vermeersterde, of in den grond boorde! Zoo zien wij hier De Witte Olifant, De Komeetstar, de Royal Prince en nog andere.

En van den geest van den admiraal, die onbegrepen vaak en ook miskend door zijne tijdgenooten te lang werkeloos werd gehouden, getuigen de verschillende spreken, welke met sierlijke gouden krulletters geschreven staan in het fries van de kolonnade, waarop rondom het gewelf van deze feestzaal rust. Zij geven een blik in zijn gemoed, dat door de tegenkanting en te gevoelige terugzetting wegens in onbesuisde drift begane fouten werd gegriefd.

Hoe juist passend is niet de spreuk van zijn wapen, reeds door Bestevaer Tromp gevoerd: *Fortes creantur Fortibus*, — krachten van geest worden uit krachten geboren! Het is waarschijnlijk, dat de spreuk: *Lumine Solis*. — Dank zij het licht der zon — aan de tegenovergestelde zijde aangebracht, het devies is geweest van Cornelis' echtgenoot, de vrijvrouwe van Raaphorst. Maar ook weer typisch Tromp zijn de andere zinspreken, eveneens in het Latijn, waarvan de eene luidt: *Inveni portum, spes et fortuna valete*, — de haven kwam ik binnen, vaarwel wisselvallig fortuin; de tweede zegt: *Nil mihi vobiscum, Ludite nunc aliss!* — wat zeer populair vertaald moet beteekenen: Loopt naar den drommel, houdt nu anderen voor den mal! (Slot volgt).

LANGS DIJKEN EN WEGEN

DÊR kom niks van die jongen terechte; die loap 'n eelen dag te visschen in te vinken lingst dieken in wegen, in anders kê j'n schildere op z'n fiets. As tie d'r komt, dan kan ieder d'r komme!" Ziehier, lezers, vrij letterlijk geformuleerd het oordeel van vele dorpsgenooten over mijn persoontje in den tijd, toen ik, nog kwajongen, voor het eerst den voet zette in den tredmolen van het praktische gedoe. In hoeverre ik, ouder geworden, die vrij algemeene vrees gelogenstraft heb, doet niet ter zake. Met eenige bescheidenheid wil ik opmerken, dat de benauwde harten vrij gerust kunnen zijn. Of er aanleiding toe was, aldus over mij te denken, nu, ik geloof het wel. Elken dag haast werd ik in alle hoeken van den polder gezien, of ik rolde op mijn stalen klepper over de stoffige wegen, langs wuivende korenvelden, of doorkruiste loopende en springende bosschen en wei. Ik kon het nooit moe worden, buiten te zijn, in het vrije veld, te midden van de levende natuur. Nooit kan ik dien gulden tijd mijner jeugd genoeg waardeeren; ik geloof, dat hij mij het weerstandsvermogen schonk, om latere schokken het hoofd te bieden.

Het dorpje, waar ik geboren ben, de polder, die ik bij nacht en ontijd doorzwierf, ze zijn me daardoor, misschien meer dan iemand anders, dierbaar.

Wat we dan deden — want ik was niet altijd alleen — in dien polder? „Vissche in vienze" zeiden de menschen. Daar was wel een kantje van 'aan. 's Nachts vischten we, overdag waren vooral de vogels de voorwerpen van onze levendige belangstelling —

ook vaak de dupe. En van deze, van de vogels, wilde ik hier een en ander vertellen.

Wel is waar werden ze vaak het slachtoffer van onze zucht naar avontuur, maar aan den anderen kant is op rijperen leeftijd uit deze kennismaking groote waardeering en sympathie geboren voor hun leven en levensuitingen. „Zoo zijn zoovele begonnen", drukt de heer Heimans zich ergens uit en de aanvulling van dat zinnetje: „die later eerste dierenvrienden geworden zijn", vloeit me van zelf uit de pen. Doch, om nu maar met de deur in huis te vallen. Wat dunkt u van de zwarte kraai? Of die de belangstelling waard is? Ik zou het wel gelooven. Maar leest en oordeelt. Waarom die nu juist in de eerste plaats ter sprake komt? Omdat ze zoo mooi is, om haar mooi geluid, haar edele karaktertrekken? Neen, ik heb daarvoor een bijzondere reden, die beslissend is. Zij toch mag daarop het meest aanspraak maken, daar we ze als trouwe metgezel — meteen echter als mededinger — overal, op al onze omzwervingen zagen. D.w.z., waar we ook kwamen, in de lage weiden, of in het hogere, houtrijke gedeelte van den polder, overal zagen we de zwarte kraai, en — met

dezelfde bedoelingen als wij. Waar wij eendencieren zochten, zat ook de kraai er op te loeren: waar wij op kievitseieren uit waren, kaapte ook de kraai er verscheidene weg. Van daar dus den voorrang, dien ik haar hier wil toekennen.

Al wat ik heb waargenomen omtrent de — wel is waar betrekkelijk weinige — vogels, kan ik daarom het best concentreren om deze zwartrok. Ieder kent den vogel, want overal treft men hem aan, terwijl zijn geroep niet gemakkelijk met dat van andere vogels te verwarren is. De kleur is mooi glanzend zwart. Zomer en winter brengt hij hier door.

In den winter dan, als er ijs is en de grond bevroren, of sneeuw de velden bedekt, is hij er slecht aan toe. In dien tijd kan de honger hem zóóver brengen, dat hij een echte roofvogelnatuur openbaart. Dan valt hij andere levende dieren aan, vogels en kleine zoogdieren. Zoo nam een mijner vrienden in den winter van 1906 op 1907 het volgende waar. Een zestal kraaien, laag langs den grond vliegend, vervolgden een waterhoentje, dat in doodsangst in een bosje riet vluchtte. De kraaien streken neer, en vatten post om het riet. Ze noodzaakten het hoentje uit het riet te komen. Pas kwam het er uit, of één, twee, drie, zaten de kraaien het op het lijf, en hamerden het met de groote snavels zóó op den schedel, dat — hoe gauw mijn vriend ook de kraaien verjoeg — het al meer dood dan levend ter neer lag. Hij greep het en draaide het den nek om.

Ook hazen, jonge en oude, pakken ze aan, de laatste meer bij nijpenden nood. Ik hoorde een oud-strooper vertellen, dat hij in den tijd, toen hij strikken had uitstaan, nooit langen tijd liet

verloopen, om er naar te gaan zien. Verzuimde hij het, dan had hij hard kans, dat de kraaien hem vóór geweest waren, wat hem toch nog wel gebeurde. Hij had opgemerkt, dat ze steeds eerst de oogen uitpikken, om zich dan, door de dunne schedelbeenderen stuk te hakken, verder naar binnen te werken.

Een schaapherder vertelde mij, dat hij altijd ter deeg moest letten op schapen, die op het punt stonden lammeren te werpen. Die mochten zich niet te ver buiten de kudde afzonderen, daar er alle kans was, dat de kraaien onmiddellijk na de geboorte, de jonge diertjes afmaakten. Hij zei me, dat ze allereerst door de aarsopening de ingewanden er uithalen. Dit zijn dus een drietal voorbeelden, waaruit we zien, dat de kraai zich als een roofvogel kan voordoen.

Dat ook de jachttopziener geen goed oog op haar heeft, bleek me persoonlijk bij het volgende voorval, dat ik hier met enkele woorden wil aanstippen.

Op een morgen vonden we vier jonge haasjes in een kuil op het omgeploegde land. 's Namiddags werden ze (het land werd — buiten ons weten — gesleept) onder de aarde bedolven. De jachttopziener, die van onze vondst gehoord had, vol ijver en angst, liet ons dadelijk roepen, ten einde te redden, wat te redden viel. We liepen er heen en na lang zoeken kwamen er drie

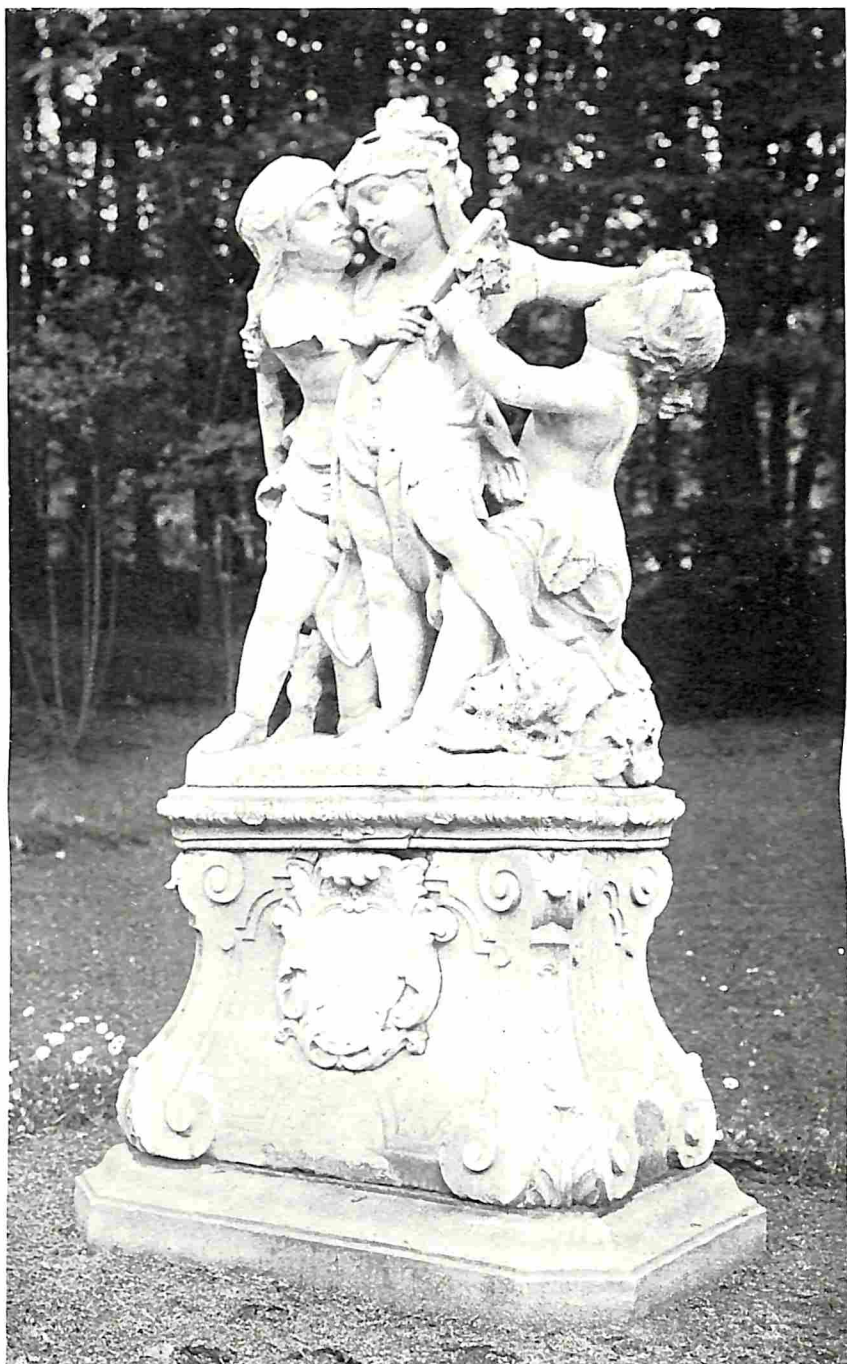

Foto Aug. F. W. Vogt. **DE TROMPENBURGH.**
MARMEREN BEELDENGROEP IN DEN TUIN MET HET
ONDERSCHRIFT: „*Quod multus placet non mihi.*”

end voor den dag. Eén was gestikt. De jachtopziener diepte in kuil uit en bouwde er een hoogen rand omheen van kluiten roden. Dat deed hij voor de kraaien. „want”, zei hij, „voor ridders met d'r scherpe oogen is niets van dezen aard veilig.” gingen heen; de jachtopziener echter niet ten volle tevreden. We zien hieruit reeds, in welke betrekking de kraai moet staan jacht en jager. Het is echter nog maar iets. Niet alleen staan vindt zij. We kunnen daarbij nog noemen jonge fazanten en stryzen. Bovendien zoekt ze in struiken en in koren ook de sten van deze vogels (ook die van andere), steelt de eieren en rinkt ze uit. Bewijs daarvoor zijn de vele leegde doppen, die men zijne omzwervingen in den polder vindt en die elken rechtgeorden jachtopziener een stuip op het lijf moeten jagen. Geen onder dan ook, dat deze laatste, wiens meer of mindere ijver schien ook al eens wordt afgemeten naar het aantal stuks wild, at in het najaar geschoten wordt, geen middel verzuimt om de hate belagers van zijne vertroetelingen te verjagen, te verdelgen, uit te roeien. Machtige bondgenooten vindt hij bij die raakoefening in den landbouwer en den vrijbuitenden kwaangen (deze laatste wellicht wat minder uit principieel oogpunt). Bijven we echter voorloopig bij den jachtopziener. In het voorar zagen we hem af en toe met zijn geweer er op uitgaan en als ij dan een kraai aantrof, die zat te broeden, dan had hij nog nooit et meer hartstocht den vinger aan den trekker geslagen. Zoo'n schot was meestal raak ook. De veren stoven er af. En de jachtopziener in de wolken, dat hij weer een kraai had gedood, n de geboorte van 5 of 6 andere verhinderd. De man behoefde en bijzondere moeite te doen, om — met eenige overdrijving esproken — alle kraaiennesten in alle hoeken van den polder weten, en ik heb me dan ook altijd verwonderd, hoe het nog en kraai vergund was, een broedsel jongen groot te brengen. Toch oest dat aantal bevoorrechten grooter zijn, dan te denken was, et op de troepen kraaien, die in het najaar door den polder ogen. Misschien ook waren er veel van elders gekomen, waar e vervolging niet zoo intens was. Eén tocht, elk jaar door den jachtopziener ondernomen, die al wat kraai, ekster of sperwer as, noodlottig dreigde te worden (en het vele ook werd), wilde e nog vermelden. Zooals ik reeds opmerkte, was het den man makkelijk, in den loop van het voorjaar de kraaiennesten uit vorsch. Schoot hij af en toe al eens een broedende kraai, als et tegen Juni ging loopen, nam hij er eens een dag voor, om ch enkel en alleen aan dat vernielingswerk te wijden. Hij huurde an zelfs een mannetje, om hem te helpen. Op dien gedenkwaardigen dag dan konden we den jachtopziener, het dubbelopsgeweer op schouder, met zijn handlanger, een arbeider, gekoken in zijn alleroudste plunje, en gewapend met een langen raak, een lange lijn en een paar klimsporen, er op uit zien gaan. ke kraai, die binnen schot kwam, werd neergelegd, of voelde minnste de hagel om de ooren suizen. Doch dat ging maar en passant”. Het was eigenlijk om de nesten te doen. Bij een boom gekomen, waar er een in zat, bond de helper de sporen onder e schoenen en stond al gauw gereed den boom te beklimmen. De cherpe ijzers stootten in de schors en, den stok in de hand als het nest moeilijk te bereiken scheen, steeg hij omhoog. Kon hij zelf bij het nest komen, dan haalde hij de eieren of jongen uit en smiet het naar beneden. Kon hij er niet bij, door dunne doode takken, dan kwam de haak te pas en door trekken en rukken smakte ten laatste de boel naar beneden. Dat heet: het „uitschoppe”. Dat ging zoo van den morgen tot den avond. Dan ging het tweetal, beladen met eieren en jonge vogels mistoe.

De klimmersbaas zag er dan ontoonbaar uit, vol stof en vuil, zijn kleeren gescheurd. Een extra daggeld echter stelde hem daarvoor schadeloos. Dat daarna dus nog één kraai rondvloog, was werkelijk niet de schuld van den jachtopziener.

Doch stappen we nu van de jacht af, en zien we, hoe de kraai zich gedraagt tegenover den landbouwer. Al weer slecht. Ze ontsteelt hem o.a. ook eenden- en kipeieren en jong pluimvee, durft de aardappelhoopen aan, die in den winter op het land liggen, maar doet, volgens landbouwers, wie ik er naar vroeg, zeer veel schade aan pas gezaaid koren. Hebben ze — de kraaien — eenmaal een „rijtje” van de machine te pakken, dan gaat het er heelemaal aan. Zoo kunnen ze, tot scharen vereenigd, den boel „zoo van eieren” maken, dat de landbouwer zich in het voorjaar genoodzaakt ziet, het koren uit te rijden en opnieuw te zaaien.

Een mijner vrienden schreef me o.a.: „Als je je opstel over kraaien schrijft, vergeet dan toch niet te melden, dat het zijn: roofvogels eerste klas, dat ze bij de landbouwers vaak tien-tallen jonge kuikens komen stelen. Vraag dit maar eens aan den Gantelboer”, (een boer ergens op Duiveland). Het volgende is historisch. Een boertje buiten ons dorp had achter zijn „spullette” een groote wei liggen, met verscheidene waterputten, waaromheen knotwilgen. In een van deze laatste, van onder tot boven hol en gebarsten, had op den grond een tamme eend haar nest. Elken morgen, als de eend op het nest zat, zag men boven haar, in de takken, een zwarte kraai zitten, klaarblijkelijk het oogenblik afwachting, dat de eend van het nest zou gaan, om zich dan gauw met het ei uit de voeten te maken. De boer, die haar bedoeling zeer goed begreep, was haar altijd of meestal vóór, door de eend van het nest te jagen, als hij meende, dat het ei gelegd kon zijn.

Bovenstaande verklaart weer duidelijk, dat we in den boer een bondgenoot zien van den jachtopziener. En toch, als we

de zaak gaan uitpluizen, verliezen we ons hoûvast. In ander opzicht is de kraai den boer weer nuttig en 't komiekste is, — juist door de schade, die zij doet aan de jacht. De samenwerking van boer en jager, om haar te verdelgen, schijnt ons dus zeer ongerijmd toe. Die is echter te verklaren uit de omstandigheid, grooter geoordeeld wordt dan het nut, dat hij ondervindt door de schade voor de jacht, (dat hij echter ook nooit positief voelt of ziet).

Ze zaaien en ze maaïen niet,
Ze teren op den boer.

Dit geldt in het algemeen voor de jachtdieren onder de platte-landers. Patrijzen zouden een uitzondering zijn en zelfs wat nut doen. Fazanten zouden in korenvelden schadelijk zijn, zoowel voor pas gezaaid, als voor rijp koren. Hazen worden ook groot en vet ten koste van den boer. Daar zien we dus de kraai ten voordeele van den boer optreden. Deze schijnt dat echter over het hoofd te zien. Hij vervolgt haar, door haar te schieten, als zij zich op de hoeve vertoont, doch dat is zoo onbeduidend, dat we de kraai hier meer kunnen beschouwen als een levend doel voor een boerenzoon, die wat met een buks loopt te liefhebben. Maar gevaarlijk voor de kraai is op sommige dorpen een „schadelijke vogels-gilde”, bekend onder den naam van „Musschengilde” (naar de hoofdpersonen, de musschen), vereenigen, zich ten doel stellende, beperking van het getal schadelijke vogels. En hierbij is ook de kraai. Zijn derden vijand ziet de kraai in den knaap, die van nature al graag klimt en klautert, doch wien bepaald hartstocht bezielen kan, als hij een doel voor oogen heeft in den vorm van een vogelnest. Ook wij behoorden tot die klimmersbazen. Heel de omgeving wilde het en het was ons heusch zooveel als een uitkomst, dat we ten minste aan de nesten van enkele vogels onzen lust naar avontuur konden botvieren. De heer Heimans (Red. Lev. Nat.) zegt hieromtrent in een van zijne werkjes: „Als een onderwijzer hartstocht voor nestjes-uithalen te bestrijden heeft en daarmede niet opschiet, laat hij den jongens, die 't niet laten willen, overhalen, zich alleen met Vlaamsche gaaien, zwarte kraaien, (geen roeken) en ekstereieren tevreden te stellen. Dan doet hij — zoo al niet aan het gemoed van den knaap — een goed werk.”

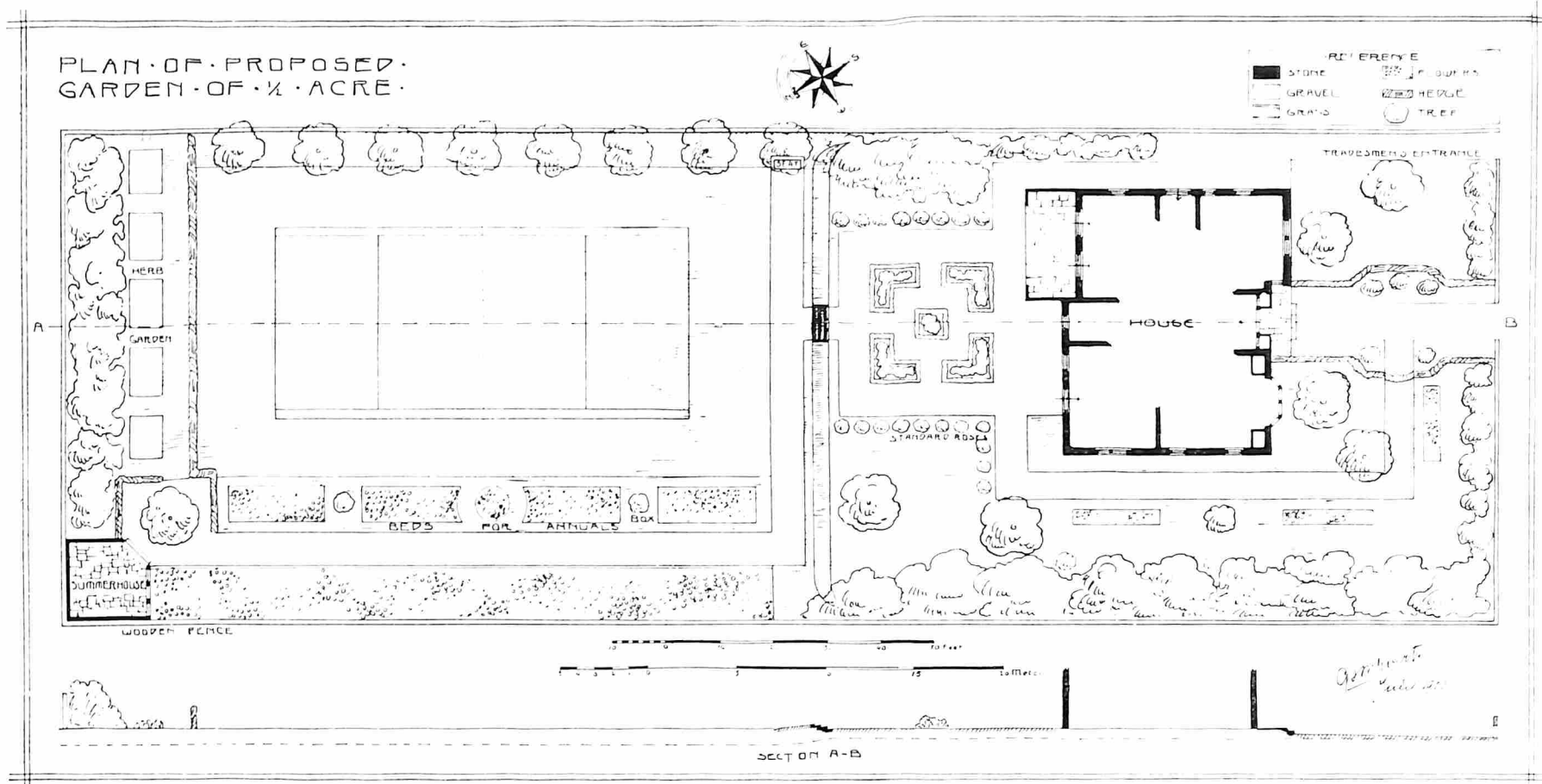
Zangvogeltjes en andere, die niemand schade deden, of wier eieren geen proht gaven, lieten we met rust, stonden onder onze onbegrensde bescherming zelfs. Ik zou in het oneindige geraken, als ik de waagstukken wilde beschrijven, die we uithaalden, om de nesten te bereiken. Soms zaten we boven in den boom zóó in het nauw, dat we de eieren niet konden bergen. We wierpen ze dan met de eene hand maar naar beneden en merkwaardig was het, dat ze daar vaak heel aankwamen. Van zes eieren, die ik eens van + 8 M. hoogte naar beneden wierp, vielen er vier heel in het gras neer. Zonderling toch. Een andere merkwaardigheid, die ik hier ontmoette, was, dat één van de zes eieren, zoowel in grootte als in grondkleur en tekening (der spikkels), van de andere verschilde. Het was grooter, lichter gekleurd en had kleinere spikkels. Ik heb dit echter later ook weer meer waargenomen. Dat zesde ei was in zooverre nóg een abnormaliteit, dat de kraaien meestal op vijf eieren al gaan broeden. Waren er nu maar vijf, dan was er nooit zoo'n buitengewoontje bij. Voor zoover mijne ervaring, komt het ook voor bij de musschen, vooral bij de boom- of ringmusschen. Vijf donkerbruine eieren met nog donkerder vlekken is regel; zijn er zes, dan doet zich hetzelfde verschijnsel voor als bij de kraai.

Nesten van kraaien vond ik in de kruinen van iepen en populieren, in den kop van een „kopboom” (knotwilg), in een doornstruik, of in een gewonen, lagen esschen- of wilgentak in het bosch. Het staat stevig in een mik vast. Het is opgebouwd van doode takjes en gevoerd met hooi, stroo, veel uitgevezelde boombast, schapenwol, touwtjes, lintjes, paardenhaar en nog al meer. Het voelt aan den binnenkant zeer zacht aan, zoodat het geheel voor de jongen een warm wiegje vormt. Worden de eieren van de kraai geroofd, ze komt als regel toch haar „rand” van 5 in hetzelfde nest uitleggen. Van de weidevogels herinner ik me geen enkel bepaald geval hiervan. Mogelijk, omdat die in enkele minuten een ander nest gereed hebben? Oude kraaiennesten vond ik later vaak in gebruik genomen door sperwers, ja, eieren van deze vond ik uitsluitend in zulke nesten. Bouwt de sperwer zelf geen nest?

Op hofsteden, beplant met boomen, zagen we allicht een nest van een kraai, tenminste als de boer geen al te fel vervolger was. Zoo'n zwartrok teerde dan meest direct op den boer, wee zijn eieren en kuikens. Een kennis zei me, dat zijn oom vaak vergiftigde en kuikens. Een kennis zei me, dat zijn oom vaak vergiftigde eieren neerlegde, om de ridders te vergeven. Een ware roover eieren vormden de kraaien in onze goede, oude reigerwei. Ze bende vormden de kraaien in onze goede, oude reigerwei. Ze nestelden in de lagere boomen aan de randen en stalen ontelbare reigerieren. In de boomen, die in de nabijheid van de lage, moerassige weiden stonden, zagen we ook steeds een of meer nesten; rassige weiden stonden, zagen we ook steeds een of meer nesten; in het gras lagen de onbedekte eieren van kieviten, enz. Ook wilde eenden moesten haar schatting betalen.

En nu zal ik mijn opstel over de kraai eindigen. Wat ik nog van haar zag (voor ons het meest boeiende), de frappante staaltjes van diefstaligheid en slimheid, is zóózeer samengeweven met het leven van andere vogels, dat ik ze liever in andere opstellen, nog eens occasioneel aan de orde laat komen.

J. VIJVERBERG.

ONTWERP VAN DEN KLEINEN STADSTUIN.

STADSTUINONTWERPEN. *)

HET grootste der twee ontwerpen is een antwoord op een prijsvraag voor een tuin van drie acres, d.i. 11 1/2 H.A. Hiervoor werd een terrein gekozen dat langzaam naar het Zuiden afdaalt. Het huis is op het hoogste punt geplaatst en wel zoo, dat de woonkamers op het Zuiden en Westen uitzien. Veel zon en licht is zoowel in ons klimaat als in Engeland een eerste vereischte. Door een wit houten hek komt men op het voorplein. Van hier leidt een rijweg naar den stal, een voetpad voor leveranciers naar de keukenvertrekken en een voetpad naar den moestuin.

De woonvertrekken geven toegang tot een terras bestraat met roode baksteen en hardsteen en omgeven door een balustrade. De vier bloembedden wisselen af met zuilvormige Iersche taxus. Een steenen trap voert naar den lager gelegen omheinden bloementuin. Hier biedt de stutmuur van het terras ruimte voor klimplanten. De bloembedden omgeven door een rand van taxus, zijn bestemd voor bollen in het voorjaar en éénjarige zaaibloemen in den zomer. In het midden van den bloementuin bevindt zich de zonnewijzer.

Van hieruit daalt een laantje beplant met kogelacacia's af naar een steenen bassin voor waterlelies. Kuipen met hydrangea's weerspiegelen in het water en hooge struiken overschaduwden de wit geschilderde houten bank. Van het terras voert een tweeden weg naar het bassin door den zoogenaamden „American garden.” Deze bestaat uit Rhododendrons, Azalea's en andere planten, die tot het geslacht der ericellen behooren.

Zoowel het terras als de bloementuin geven toegang tot een groot grasveld, waarop zich het tennisveld, het zomerhuisje en de rozentuin bevinden. De rozentuin is door een rozenhaag gescheiden van den „herbaceous border.” Van een ronde houten bank heeft men het volle gezicht op deze kleurenweelde van vaste planten, waar stokrozen, riddersporen, lavender en zooveel andere ouderwetsche bloemen weer tot hun recht komen. Onlangs zag ik dat wij den „herbaceous border,” in een „boordbed” herdoopt hebben! Was daarvoor geen betere Hollandsche naam te bedenken?

Aan het eind van de lindenlaan geeft een ijzeren hek toegang tot den moestuin, die omsloten is door een muur. Aan weerskanten van het hoofdpad is een rand opgehouden voor snijbloemen. Een hekwerk met klimrozen scheidt dezen rand af van den eigenlijken moestuin en een rozenprieltje maakt ook van dit anders weinig bezochte gedeelte een aardig zitje. In het midden van het hoofdpad bevindt zich een waterbak, onmisbaar om het water op temperatuur te brengen voor het begieten. De moestuin heeft een aparten uitgang naar den straatweg.

Naast den moestuin eindelijk bevindt zich de boomgaard, een van de ouderwetsche soort, waar narcissen en wilde hyacinthen welig bloeien in het lange gras.

Na deze uitvoerige beschrijving valt er over den kleinen tuin weinig meer te zeggen. Een tennisveld mag in geen Engelschen tuin ontbreken en levert een aangename tegenstelling met de kleurige bloembedden. Een rij boomen sluit de nieuwsgierige blikken der bureu uit. De herbaceousborder, de bedden voor

zaaibloemen en de regelmatige bloementuin ontbreken ook hier niet. Achter het tennisveld is een afgesloten ruimte voor groentesnijbloemen of kruiden opgehouden. Ook in dezen tuin is voor een afzonderlijken dienstingang gezorgd.

DRIE WEKEN IN
HET HOSPITAAL.

REIZEN, door de wereld dolen, is heerlijk, maar evenals aan alle heerlijkheden, zijn er ook schaduwzijden aan verbonden. Niet straffeloos tart een Europeaan een klimaat, dat het zijne niet is, daarvan dikwijls hemelsbreed verschilt. Het is hem op den duur te koud, te heet, dikwijls wil of kan hij zich niet gewennen aan het voedsel en de levenswijze van het land, waar hij vertoeft, let niet genoeg op de kleeding, kortom, doet, willens of niet, verkeerde dingen en de gevolgen blijven niet uit.

Dan zendt de arts hem naar zijn geboorteland terug, als de omstandigheden dit gedoogen, of naar een herstellingsoord, desnoods naar een hospitaal, om zich daar te laten verplegen en daar ik niet naar het vaderland terug kon en we hier geen herstellingsoord hebben, kwam ik op hoog bevel van mijn dokter in een dergelijk gesticht. 't Was voor het eerst van mijn leven en ik zag er erg tegen op, maar mijn Grieksche hospita nam niet de minste notitie van mij, behalve als de tijd van betalen daar was; van een geregeld diët kwam niets terecht en toen hare liefvallige, ongewassen spruiten mijn drankje, dat nogal zoet was, hadden leeg gedronken en het geheele huis vervulden met hunne jammerklachten, liet ik een rijtuig komen en besloot te doen, wat ik al veel vroeger had moeten doen.

De hospitalen in den Oriënt, door Europeesche mogendheden gesticht, hebben, en terecht, een uitstekende reputatie; niets is volmaakt hier beneden, maar deze gestichten komen de volmaaktheid zeer nabij. Toch gevoelde ik mij in de eerste uren niet recht op mijn gemak; ik was nog niet gewend aan die vreemde kleeding en die zes andere mensen, zwijgend in hun bed liggend, ieder vermoedelijk met een andere kwaal, waar zouden die wel geboren zijn?

Naast me, recht voor het venster, dat uitzicht gaf op den prachtige tuin van het gesticht, schadauwrijk en vol Oostersche en Westersche planten en bloemen en in het midden een vijver met goudvisschen, lag blijkbaar een Duitsch zeeman. Links van mij, de oogen verbonden, zat een Italiaan; hij leed zichtbaar hevige pijnen. Aan de overzijde, in den hoek, lag een stokoude grijsaard; hij murmelde zoo nu en dan eens, niemand verstond hem; zijn buurman, een zestienjarige scheepsjongen, een echte rakker, met een kogelrond hoofd en een verbonden voet, verdeelde zijn aandacht tusschen dien afgeleefden man en zijn anderen buur, een Bosniër, die veel te koortsig was om zich hiervan iets aan te trekken; hij was veel te apathisch, evenals de Turk, die voor het andere raam in zijn krib lag.

Zoo nu en dan kwam een pleegzuster binnen om een der kranken te helpen of een der bedienden; deze laatsten waren alle Grieken, goedgehartige mensen, maar met andere talen als de hunne al heel weinig op de hoogte, wat nog al eens tot een misverstand aanleiding gaf.

Het bezorgen van mijn courant gaf de eerste aanleiding tot een gesprek met den Duitschen zeeman; hij keek eens naar den

*) Zooals men weet won Mej. G. Everts uit Amsterdam den ten prijs, naar aanleiding van een prijsvraag uitgeschreven door de Womens Horticultural and Agricultural International Union te Londen.

Nu weet ik wel, dat het ongepast is den spot te drijven met bejaarde menschen en dat men hunne tekortkomingen moet be-

De nacht die nu volgde, was een der droevigste van mijn leven; in zijn vreeselijk koorts-delirium vloog de ongelukkige drie maal uit zijn bed, de laatste maal kwam hij in het mijne terecht en toen op den grond. Wel kwam er tegen den morgen een schijntje van

ONTWERP VAN DEN GROOTEN STADSTUIN.

beterschap, maar de kundige doktoren zagen verder en tegen den avond verscheen op onze zaal de mufta, die gewoonlijk daar den kranken Mohamedaan de laatste woorden van troost toespreekt. Hij was een man, hoog van gestalte, met een edel voorkomen, dat vrouwen inboezemde en toen hij naast mijn bed plaats nam, zich over den lijder heenboog en met harmonische stem de gebeden fluisterde, kwam er rust en vrede op het gelaat van den stervende, die bijna onhoorbaar zijn Allah il Allah liet hooren.

Den volgenden morgen was het bed weder ledig.

Van de buitenwereld bemerkten we al heel weinig en, om de waarheid te zeggen, we trokken ons van wat daar voorviel, ook niet erg veel aan. Een Duitsch spreekwoord zegt: „Ein Mensch ist ein Gewonheitsthier!" en dit is zoo; ieder, een enkele uitgezonderd, schikt zich al spoedig in de omstandigheden, die hem kort te voren onmogelijk voorkwamen. In vroegere jaren was ik een hartstochtelijk rooker, ik kon me niet voorstellen een leven zonder nicotiaansch kruid. In de woestijn was geen tabak te krijgen en nu kan ik me niet begrijpen, hoe ik er vroeger zoo dol op was.

Het kalme, rustige leven, de goede verpleging en voeding misten hunne uitwerking niet en toen ik, na drie weken, den arts vroeg heen te kunnen gaan, had deze daartegen geen bezwaar en gaf mij nog een menigte goede raadgevingen mede bij mijn reëntree in de maatschappij. Het was juist in de eerste dagen van de Jong Turkenbeweging, de geheele stad was vol spanning en beweging; overal zag men optochten voorbij trekken en de opgewonden menigte gretig luisteren naar niet minder opgewonden redenaars.

Ook daaraan was ik al weer spoedig gewend en nam er aan deel, maar als ik ooit weer te kampen krijg met de nadeelige gevolgen van het hier heerschende klimaat en de wijze van leven, dan neem ik zeer beslist weder de wijk naar dat ruime gebouw te midden van dien lommerijken luthof daar op den heuvel van Taxim.

Konstantinopel. A.

ZIJDE-CULTUUR IN NEDERLAND.

MOEST ik tot heden in „Buiten" steeds spreken van rupsen en vlinders, die ons meer schade dan voordeel berokkenen, het doet me waarlijk plezier nu eens in staat te zijn iets te vertellen van de Zijderups (*Bombyx mori*), in de wandeling „Zijde-worm" genoemd, die ons in haar spinsel de zijde levert, welke aan duizenden en duizenden brood verschaft. Zij behoort tot de familie der Spinners (*Bombycidae*). De vlinder toont een zeer nederig kleed, is ruim 20 m.M. lang en heeft een vlucht van 40 tot 45½ m.M. Het wijfje is grooter dan het mannetje; vooral het achterlijf is dikker. Bij beide seksen hebben de sprieten lange, tandvormige uitsteeksels, welke zwart zijn. Overigens is de vlinder wit, eenigszins geelachtig. De vleugels zijn kort. De zoom van den voorvleugel is boogvormig ingesneden. Beide vleugels hebben veelal een bruinachtig gele dwarsstreep, welke echter ook wel eens ontbreekt. De romp en de met een wollige stof bekleede pooten zijn geelachtig wit, de oogen zwart.

De rups lijkt eenigszins aan den pijlstaart. Het voorlaatste segment draagt aan de rugzijde een zeer kort, krom horentje; het tweede en derde lid zijn grooter dan de andere leden van het lichaam. Zij is gemiddeld 60 m.M. lang en zestienpootig. Als zij uit het ei komt is de kleur donkerbruin. Na iedere vervelling (3 à 4 maal) verandert zij, zoodat zij wit, grijswit of vleeschkleurig rood wordt. De eivormige, gelijkde, van buiten met vlossige, zijden draden omgeven cocons zijn geel, soms wit. Deze kleur heeft ook de ruwe zijde. De mannelijke cocons zijn hier en daar eenigszins ingesnoerd. Soms komen er ook wel dubbele cocons voor, die twee vlinders opleveren. Van 4000 cocons krijgt men ongeveer 1 K.G. zijde. Een cocon bestaat uit één enkele, bijna onzichtbare ragfijne draad, dikwijls van 3000 M. lengte, waarvan men echter slechts 300 à 600, in het beste geval 900 M. kan afwikkelen, daar het binnenste perkamentachtige

en het buitenste vlosachtige deel niet te gebruiken is.

Men heeft verschillende rassen van zijderupsen naar de grootte en levensduur der rupsen, 't aantal generaties per jaar, het aantal vervellingen, vorm en kleur der cocons, enz. Tot welk ras de hier onder afgebeelde behoort, is nog in onderzoek. Het vaderland van de zijderups schijnt China te zijn. Daar leeft de *Bombyx mori* van de bladeren van den *Morus alba* of den *Morus nigra*, den witten of zwarten moerbeienboom. Zij gebruikt het liefst het loof van den eersten. Reeds in oude tijden vervaardigde men van het spinsel de kostbaarste weefsels, welke voor hooge prijzen van de hand gedaan werden.

Onze beroemde landgenoot, de entomoloog Snellen van Vollenhoven schrijft over de verbreiding der zijderups:

Het was omstreeks het midden der 6de eeuw, dat Keizer Justinianus de eerste middelen zocht, om de zijdeteelt in zijne Staten in te voeren. De zijde, die toen een noodzakelijk artikel van weelde en kleeding was geworden, werd door Perzië heen ingevoerd; de handel daarvan was geheel in handen der Perzen, die den prijs naar verkiezing bepalen konden en wier koning nu juist niet tot de bijzondere vrienden van Justinianus behoorde. De keizer gelastte twee monniken van de orde van den heiligen

Basilius, die in China geweest waren en aldaar de opkweeking der zijdrups hadden gezien, hem eieren van deze dieren mede te brengen. Met zeer veel moeite en gevaar brachten zij die in hunne uitgeholde wandelstokken mede. Het is wel niet waarschijnlijk, dat zij daarvoor weder de geheele reis naar China zouden hebben gemaakt, des te minder, omdat het dan zeer waarschijnlijk zou geweest zijn, dat de jonge rupsjes onder weg binnen de wandelstokken uitkwamen, en bij gebrek aan voedsel stierven, eer zij te Constantinopel waren. Eene zeer geoorloofde veronderstelling is het te meenen, dat zij de eieren verkregen te Serinde in Tartarije. Ziedaar dan de zijderups in Europa en wel spoedig in Griekenland, vanwaar de uitvoer naar Italië en Spanje echter al even najverig bewaakt en verhinderd werd als uit China. Drie eeuwen later evenwel vond het diertje nog een anderen weg om naar Europa te komen: de Mooren, die reeds vroeger de zijderups in Noordelijk Afrika hadden ingevoerd, brachten haar naar Spanje. Weder twee eeuwen later kwam zij in Italië. Rutger II, koning der beide Siciliën, kwam op het denkbeeld om in Griekenland vele opkweekers van zijderupsen, spinners en wevers gevangen te nemen, en naar Napels en Sicilië over te schepen. In dezelfde eeuw, toen paus Clemens V den apostolischen zetel naar Avignon verplaatste, werd de moerbeieboom voor het eerst in de omstreken dier stad geplant, en in de volgende eeuw

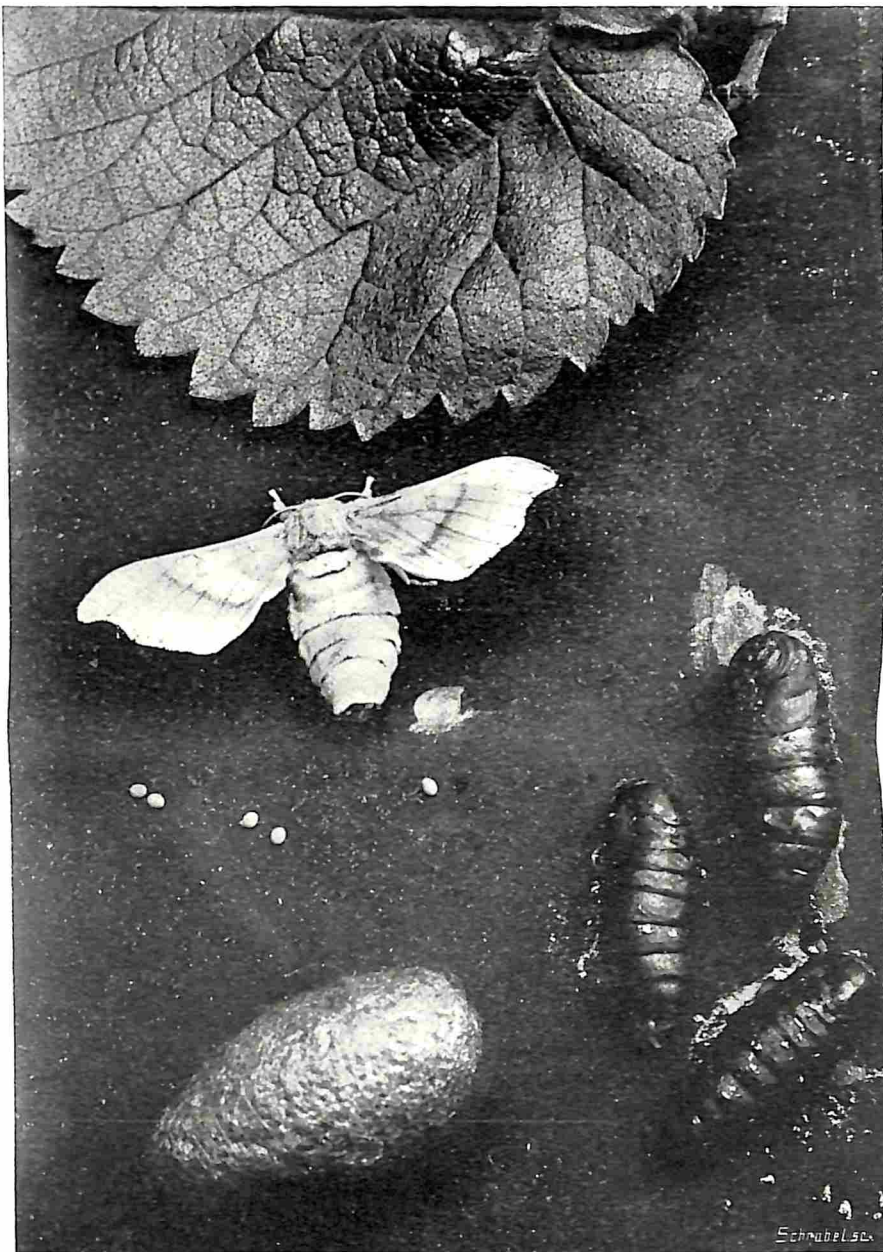

Foto A. Dekema.

DE ZIJDERUPS.

Vlinder (vergroot), Uitwerpselen, Eieren, Poppen, half afgehaspelde Cocon.

verspreidde hij zich van daar in Dauphiné en andere Fransche provinciën. Onder de regeering van Hendrik IV zag men dien boom in Provence en Touraine gekweekt. In Duitschland werd de eerste vereeniging voor zijderupsenteelt in 1670 opgericht. Vooral Frederik de Groote bevorderde daar de uitoefening van dit bedrijf. De Pruisische regeering steunde haar door het invoeren van het premiestelsel en verving de moerbeistamboomen door moerbeizeleiboomen. Dat de zijdeteelt groote voordelen oplevert moge wel hieruit blijken, dat in 1835 voor een bedrag van 187 miljoen francs aan zijde uit Frankrijk werd gevoerd, terwijl in dat land zelf voor 100 miljoen francs verwerkt werd. In Nederland hebben de heeren W. H. van Hasselt en A. J. van Eyndhoven te Empe en de heer H. Beraal te St. Michiels-Gestel proeven met de zijdeteelt genomen. Aan welke oorzaken de mislukking is toe te schrijven, kan ik niet mededeelen.

Zal de teelt gelukken, dan moet zorg gedragen worden voor een gelijkmatige temperatuur, frissche lucht en een massa verse bladeren, die vooral niet vochtig mogen zijn. In het voorjaar brengt men door een geschikte temperatuur de eitjes zoover, dat de jonge rupsjes voor den dag komen. In de vega's van Murcia, waar ieder aan zijdeteelt doet, belast de vrouw zich daarmede. Zij wikkelt de eitjes in een vochtigen doek en draagt dien om den hals tot zij voelt, dat zij uitgekomen zijn. Nu komt het jonge goedje in de „broedkamer" en wordt daar in papieren

zijn gelijkmatig warm gehouden. Hier vertoeven zij slechts kort en verhuizen naar de warmere eetzaal." Daar wonen zij in dozen, die op planken staan, welke langs de muren loopen. Over de dozen legt men plaatjes ijzergaas, eerst bedekt met jonge, later met oudere moerbeibladeren. Ze kruipen door de gaas en verteren de bladen tot op de nerven. Negenmaal per dag ontvangen zij voedsel en telkens wordt een nieuw raampje op het oude gelegd. Na eenige keeren de huid afgeworpen te hebben, zijn ze na ongeveer 35 dagen volwassen en 5 à 8 c.M. lang. Nu gaan ze zich in een donkere kamer verpoppen. Langs den wand zijn verscheidene planken aangebracht en tusschen deze kleine stokjes gestoken. Daaraan hechten de rupsen zich vast en beginnen den cocon te spinnen. Uit een spinbuisje aan de onderlip vloeit een heldere, kleverige vloeistof, die, aan de lucht blootgesteld, verhardt. In ongeveer vier etmalen is de cocon gereed. Na 14 tot 18 dagen arriveeren de vlinders, die weldra gaan paren. Het mannetje sterft dan spoedig. Het wijfje legt eerst nog 500 à 600 eieren, waarna zij haar gemaal in den dood volgt. De eieren worden gedurende den winter op een eenigszins koele plaats bewaard.

De grootste en sterkste cocons worden voor de voortteling bestemd. De andere poppen worden, daar zij anders den draad bij hare wedergeboorte zouden breken, gedood, door de cocons te verhitten. Vroeger dompelde men ze in heet water. Dit schaadde wel niet rechtstreeks de zijde, doch was lastiger bij het afhaspelen. Tegenwoordig gebruikt men daarvoor verhitte lucht.

De Bombyx Mori is nog al aan ziekten onderhevig. Ik noem daarvan: de muscardine, teweeggebracht door een parasitische schimmelpilant, waardoor de rups verstijft, en de gebrine of vlekkenziekte, veroorzaakt door bacteriën, welke ziekte het lichaam der rups week en vlekkelig maakt. Juist wegens hare vatbaarheid voor deze en andere ziekten, en ook om grootere cocons te verkrijgen heeft men proeven genomen zijdespinners te kweken, levende op planten beter voor ons klimaat geschikt. Met goed gevolg gebruikten Guerin-Méneville in Frankrijk en E. A. de Roo van Westmaas in ons land

haar aan en onmiddellijk liet zij een aantal rupsen komen, waarmee zij haar kleine boerderij begon. Als eetzaal gebruikt zij kartonnen, open dozen. Vrees voor ontsnappen bestaat er helemaal niet, daar hare gasten er geen trek in hebben, als zij slechts aan hun onverzadelijke vraatzucht kunnen voldoen. Tegen den tijd, dat ze zich willen inspinnen, wat zij aan de houding der rupsen bemerkt, deponeert zij ze in peperhuisjes, papieren zakjes, die aan de wanden der kamer bevestigd zijn. Daar spinnen ze zich in. Vervolgens verzamelt zij de cocons, waarvan zij er mij eenige duizenden liet zien, mooie, gele cocons.

Voor de aardigheid had zij er eenige afgehaspeld, nadat zij de poppen in waterdamp had gedood. Een aardige knot van de glimmendste, fijnste zijde toonde zij mij.

Doch wat nu met die duizenden cocons aan te vangen?

Door bemiddeling van hare dochter kwam Mevrouw Bouman in kennis met Madame Balaban, Directrice van de Industrieschool te Bucharest, welke school onder hooge bescherming staat van de Rumaansche Koningin, bij ons allen als schrijfster bekend onder den naam van Carmen Sylva.

Genoemde dame zal de cocons in ontvangst nemen en als 't blijkt, dat ze aan de eischen voldoen, daar verkoopen.

Naar de zijde te oordeelen, welke ik zag — mijn geringe kennis van het artikel daarbij in aanmerking genomen — geloof ik aan de levensvatbaarheid van de zaak. Mocht dat het geval wezen, dan stelt Mevrouw Vermeulen Bouman zich voor aan ieder, die er prijs op stelt, eenige rupsen cadeau te doen. Voor onbemiddelden wil zij er nog gaarne een moerbeiboompje bij laten planten. Op die manier hoopt zij er dan toe mede te werken, dat in dezen omtrek meer aandacht aan de zijdecultuur en de zijde-industrie geschonken zal worden.

Mochten er onder mijne lezers zijn, die er belang in stellen, dan wil ik met genoegen den uitslag in dit blad mededeelen.

P. FRANSSEN JZN.

DE VIJG.

DE vijg is toch zeker een onzer

vruchtboomen, die wel het minst bekend is. Hoe vaak toch hoort men bij het zien van een vijgenboom uitroepen als deze: „Is dat nu de vijg? Kan men die vruchten ook eten? Maar dan moeten ze toch eerst ingemaakt worden? En worden die vruchten hier rijp?” Vragen als deze hebben we dezen nazomer meermalen gehoord en telkens konden we antwoorden met: „Zeker, dat is de vijg, de zelfde vrucht, die men ingemaakt kan koopen, en die ook zoo gegeten kan worden, zonder eerst ingemaakt te zijn en welke vruchten hier heel goed rijp worden.” De vijg schijnt dus wel een vruchtstruik te zijn, die weinig bekend is en die toch verdient, dat ze wat meer bekend wordt, vooral omdat ze bij goede teelt en in warme zomers zulk heerlijk fruit kan opleveren. Ik heb het daarom niet ondienstig geacht eens het een en ander over den vijgestruik en zijne cultuur mede te deelen, in de hoop er menig lezer van „Buiten” een dienst mede te doen.

De vijg (*Ficus carica*) wordt op de groote buitenplaatsen in Nederland, en vooral in de provinciën Gelderland, Overijssel, Zuid-Holland, veel gekweekt. Men ziet er daar dikwijls lange heggen van aangeplant, die in de richting van Oost naar West loopen. In den zomer worden de zeer onregelmatig vertakte struiken op latwerk gebonden, zoodat de zon op deze schuin naar het Noorden liggende heg kan schijnen. Manden vol heerlijke, rijpe vruchten kan men er bij goede cultuur in September van oogsten en, als het najaar aankomt en de bladeren beginnen te vallen, dan neemt men de zeer buigzame takken van het hekwerk af, bindt deze vlak op den grond, geheel in de richting van de heg, om daarna het geheel met aarde te overdekken, om als de vorst intreedt, nog daarenboven met een laag droog blad te overdekken. Zoo blijft de struik van warmere oorden hier in deze koudere streken gedurende den winter over, om tegen het voorjaar, als het weer wat milder begint te worden, weer ontbloot te worden, om zijn plaats weer op het hekwerk in te nemen.

Foto A. Dekema.

ZIJDETEELT IN HET KLEIN.

Rupsen, cocons, voedsel in flesschen, peperhuisjes om in te spinnen

daarvoor de Bombyx cynthia uit China en Japan, welke leeft op de Ailanthus glandulosa, welke boom hier welig tieren wil. In Frankrijk heeft men ook proeven genomen met de Saturnia Pernyi uit Hindostan, die den eik tot verblijfplaats heeft.

Mr. de Roo van Westmaas, Dr. Pompe van Meerdervoort en Prof. Hoffmann kweekten hier te lande aan de op den eik levende Saturnia Yama-Mai uit Japan. Naar hun oordeel is deze zeer geschikt op het eikenhakhout onzer diluviale en duingronden. Men moet daarbij de vogels goed in 't oog houden, die groote liefhebbers van rupsen zijn.

Deze vlinder heeft een vlucht van 15 tot 16 c.M. De wijfjes zijn goudgeel, de mannetjes bruinachtig grijs van kleur. De vleugels zijn met oogjes en vlekjes geteekend. Van een met ernst doorgevoerde proef met de zijdeteelt heb ik in Nederland tot heden niet vernomen. Wellicht heeft men 't opgegeven. Misschien ook wordt zij hier en daar nog voortgezet. Toevallig was ik dezer dagen in de gelegenheid dergelijke teelt op kleine schaal te zien bij Mevr. C. Vermeulen Bouman, een lieve bejaarde dame te Enkhuizen. Zij had de geheele inrichting in één harer kamers. Die teelt bezorgt haar wel veel moeite, wegens de schaarschte van moerbezie-boomen in den omtrek, waarom zij de bladen van elders moet betrekken, maar overigens ook veel genot. Ter gelegeren tijd zal ik de eindresultaten van die proefneming mededeelen. Op mijn verzoek verschaftte zij mij alle gevraagde inlichtingen.

Hoe zij er toe gekomen is? Zij moet iets doen hebben.

Op een keer kwam zij bij een meisje in de buurt, een vlinder-verzamelaarster, die er eenige zijderupsen op na hield. Dat stond

Tuinen, waarin de vijg op deze wijze geteeld wordt, moeten zeer beschut gelegen zijn. Het beste is, dat deze beschutting aan den Oost-, Noord- en Westkant gelegen is. Een goed vruchtbaren zandgrond, waar men geen last van grondwater heeft, is voor de cultuur wel het meest geschikt. Het zal onnoodig zijn te zeggen, dat de streep gronds, waar de vijgeheg zal komen te staan, vooraf goed bewerkt en bemest moet worden, en dat, aan gezien de vijg langen tijd op dezelfde plaats moet blijven staan, ook een jaarlijksche bemesting moet worden toegepast. Wie niet direct over zulk een beschutten tuin te beschikken heeft, die kan zijn vijgestruik ook tegen den muur planten. Hij zorgt natuurlijk ook hier voor goede bereiding van den grond, alsmede voor bedekking in den winter. Wij raden ten sterkste aan de struik niet te dicht tegen den muur te zetten, maar op een afstand van 1½ à 2 M., om ook hier de takken schuin naar den muur toe te kunnen leiden. De ruimte voor den muur kan dan zooveel mogelijk goed toebereid worden voor de wortels van den vijgestruik.

Maar ook hij, die noch over een beschutten tuin, noch over een warmen muur te beschikken heeft, kan met goed gevolg een vijgestruik opkweken. De boom of struik kan jaren in een kuip staan waar er een stok bij geplaatst wordt, om zijne verwarde takken wat omhoog te binden. Naast de rijpe of bijna rijpe vruchten, vooral aan de jongere takdeelen, kan men reeds de kleine vijgjes aanschouwen, die bij goede behandeling een volgend jaar rijp worden. Zulk een vijgestruik in kuip kan 's winters op een koele plaats in huis, stal of orangerie bewaard worden, om dan in het voorjaar een warme plaats in den tuin of waar ook in te nemen. Dat ook hier, en vooral hier in de eerste plaats, voor het noodige voedsel moet worden gezorgd, spreekt van zelf. Een vijg in kuip is een mooie sierplant en als men daarvan dan nog bovendien heerlijke vruchten kan oogsten, dan zal men zeker tevreden kunnen zijn.

Op sommige plaatsen in ons land zagen we de vijg in kassen gekweekt. Beschut voor de ongunstige weersgesteldheid en verwarmd door de heerlijke zonnestralen, ontwikkelt zich de vijg hier veel vroeger dan buiten in de vrije lucht en worden ook zijne vruchten veel vroeger rijp. Van vijgen in de kas kan men dan ook gewoonlijk tweemaal oogsten en wel voor de eerste maal in Juni of Juli, en voor de tweede maal nog eens in September. De kleine vijgjes, die bij een plant met rijpe vruchten te zien zijn aan de bovenste of jonge takdeelen, worden in de kas gewoonlijk nog rijp en deze zijn het, die in September geplukt worden.

Over het aankweken van een vijgestruik zullen we hier niet spreken. Voor liefhebbers moge dit wel te doen zijn, maar deze zullen er zich toch beter bij bevinden met een flink gekweekte struik aan te koopen. Meermalen zagen we toch zulke in de boomkwekerijen en nog onlangs mochten we zeer schoon gevormde stammetjes, van flinke kroontjes voorzien, in een kwekerij aanschouwen, welke zeer geschikt voor kuipcultuur waren.

Snœien behoeft men aan een vijg niet veel te doen. Is er een enkele tak, die wat te lang wordt, dan snijdt men dezen wat terug; overigens laat men de takken kalm groeien. De vijg houdt er van om van die uitloopers te maken aan den voet van de struik, zoogenaamde wortelscheuten. Deze moet men er geregeld afnemen, daar het anders een verwarde massa zou geven, die ten koste zou blijven voortleven van de vruchtdragende deelen.

Nog op één zaak moeten wij attent maken en dat is, dat men er in den winter goed op lette, dat de muizen geen kwaad doen aan de jonge takken en vruchten. Deze dieren zoeken namelijk zeer gaarne een schuilplaats tusschen de onder den grond bedekte vijgestruiken en doen zich dan hieraan niet zelden te goed, tot schade van den komenden oogst. Door eenige doornige struiken van haagdoorn, wilde rozen of andere stekelige planten met de vijgestruiken onder te dekken, kan men de muizen zoo niet geheel, dan toch grootendeels buiten sluiten.

Van de vijg vindt men in Nees von Esenbeck's „Plantae officinales” bij plaat 97 een fraai gekleurde afbeelding. Zoo ergens, dan kan men hier zien, dat de vijgeboom een algemeen bekende plant is. Niet minder toch dan in 14 talen wordt hier de vijg genoemd, en het is eigenaardig hoeveel of al die namen op elkander gelijken. Spreekt toch de Duitscher van *Feigenbaum*, de Fransman van *Figuier* en de Engelsman van zijn *Fig-tree*, in het Spaansch heet de vijg *Higuera*, in het Italiaansch *Fico* of *Figo*, in het Portugeesch *Figueira*, in het Deensch *Figentræ*, in het Zweedsch *Ficonträ*, in het Russisch *Finik*, in het Poolsch *Figa* of *Figawc drzewo*, in het Boheemsch *Fik* en in het Hongaarsch *Fige-sa*. De vijgeboom groeit in geheel Azië, verder in Spanje, in Italië, op Sicilië, en over het algemeen in Zuid-Europa. In de warmere landen wordt de vijg 5 tot 6 M. en zijn dicht gebladerte maakt, dat het daar een gezochte schaduwboom is, die

nog te meer waarde verkrijgt door de goede, smakelijke vruchten. Ten opzichte van deze vruchten heeft men meerdere variëteiten weten te kweken, die door grootte, smaak en kleur uitmunt en onderscheiden worden. Over de vijg zou nog heel wat mee te deelen zijn en vooral over zijne bloemen en vruchten, maar het opstel zou dan wel wat lang worden. Zooals bekend is, zijn de halfgedroogde vijgen officineel. Men ontvangt ze hier te lande in kisten of vijgematten, waardoor de ronde vorm plat is geworden. Men onderscheidt in den handel gewoonlijk drie soorten vijgen en wel Smyrnasche, die groot, geel en rond zijn, de Genuasche, die grooter, geler en meer lang van vorm zijn en de Maillaansche, die kleiner, geel en rond zijn. Deze laatste smaken het aangenaamst en zijn het zoetst. Men kan ze echter niet langer dan één jaar bewaren. Nog komt in het bekende vruchtenwerk van Knoop er een uitvoerige beschrijving en gekleurde plaat van voor.

A. F.

DE WITTE GIFTZWAM.

(AMANITA MAPPA TR.).

VAN alle paddestoelen, die er in ons land voorkomen, is de witte giftzwam stellig de gevaarlijkste. Om deze reden en ook omdat hij veelvuldig in onze bosschen te vinden is, loont het wel de moeite, dezen fraaien cryptogaam wat nader te beschouwen.

In algemeene kenmerken gelijkt deze paddestoel bijzonder veel op de alom bekende vliegenzwam, waarmede hij trouwens ook zeer nauw verwant is. Op een mooien, slanken steel verheft zich een sierlijke, plat uitgespreide hoed, die, aanvankelijk geelgroen

van kleur, langzamerhand verbleekt tot een helder wit. Meestal is deze hoed nog bedekt met kleine witte, lapjes huid, die er echter ook door den regen afgespoeld kunnen worden. De plaatjes en het vleesch zijn altijd wit en blijven dit ook na het doorbreken. Zeer karakteristiek is bij deze zwam de vorm van den steel. Niet alleen is deze bovenaan versierd met een teervliezige manchete, doch hij eindigt onderaan in een knolvormige opzwellingsdie bij niet zoo heel veel paddestoelen voorkomt. Hieraan is deze giftige woudebewoner dus bijna altijd te herkennen. En een goed onderscheidingsteeken is wel noodig! Want, daar reuk en smaak vrij aangenaam zijn, zou soms iemand zich aan dezen paddestoel kunnen vergrijpen, te meer, omdat hij eene verbluffende gelijkenis kan hebben met een zeer smakelijke zwam, n.l. den *veldchampignon* (*Psalliota campestris* L.). Deze is ook wit, draagt ook een manchete, doch is onmiddellijk te herkennen aan het gemis van een knol en aan de kleur der plaatjes, die, hoewel aanvankelijk wit, later rose en nog later chocolade-bruin is. Echter blijft groote voorzichtigheid aangeraden. De witte giftzwam toch brengt een 10 of 12 uur na het gebruik cholera-achtige

verschijnselen te weeg, die den patient ten grave kunnen slepen.

Ten slotte vermelden we, dat er in onze bosschen nog een paddestoel groeit, sprekend gelijkend op *A. mappa*, en ook heel veel voorkomend, doch welks hoed een bleekgroene of bleekgele kleur heeft en niet met schubben bedekt is. Ook deze paddestoel heeft een knolvormigen voet, omgeven door een duidelijke benrs. *A. bulbosa* Bull. Deze zwam is even giftig als de vorige!

L. DORSMAN Czn.

EEN MIDDEL TOT ONTGINNING VAN WOESTE GRONDEN.

DOOR de nabijheid van fabrieken wordt het omringende water verontreinigd, waardoor een massa visch het leven verliest. Vooral in Groningen en Drenthe klaagt men daarover. Meermalen reeds heeft men in die provinciën aan de mogelijkheid gedacht, om de plantenvoedende stoffen, welke bij de fabricage van aardappelmeel verloren gaan, te benutten. Verleden jaar nam men te Valthersmond en omstreken een proef om het „vruchtwater”, dat is het water, waarin de meeste eiwitstoffen zijn opgelost, dienstbaar te maken tot ontginning van heidevelden. Een perceel werd daartoe onder water gezet, zoodat daarop vele bezinkselen kwamen uit het vruchtwater. Het scheikundig onderzoek leerde dat ze alle stoffen bevatten, noodig voor de voeding der planten. Het land leverde een uitmuntenden grasoogst, waarom men er op denzelfden voet mede voort denkt te gaan.

P. FRANSSEN Jzn.

DE WITTE GIFTZWAM.
AMANITA MAPPA, OF SERVET AMANITA.